

Výskyt medúzky sladkovodní (*Craspedacusta sowerbii* Lankester, 1880) na jihovýchodní Moravě

*The occurrence of the Freshwater Jellyfish (*Craspedacusta sowerbii* Lankester, 1880) in south-eastern Moravia*

Dušan Trávníček

Muzeum jihovýchodní Moravy ve Zlíně, 14115 Batův institut, Vavrečkova 7040, CZ-760 01 Zlín;
e-mail: Dusan.Travnicsek@muzeum-zlin.cz

Keywords: faunistics, Hydrozoa, Hydroida, invasive species, new record, Olindiasidae

Abstract: The occurrence of the Freshwater Jellyfish in the Kurovický lom Nature Monument (Zlín region, south-eastern Moravia in summer 2014, Czech Republic) is reported.

Medúzka sladkovodní původně obývala východní Asii, kde žila na území Číny v povodí řeky Jang-c'-tiang ve velkých řekách a stojatých vodách (KRAMP 1951). Postupně se rozšířila po celém světě a dnes je označována za kosmopolitní druh, který se kromě Antarktidy vyskytuje na všech kontinentech. První nález na území České republiky pochází z června roku 1930, kdy jej ve Vltavě zaznamenal E. Dejdar (DICHTL 1932). Tento pražský hydrobiolog významnou měrou přispěl k poznání bionomie tohoto druhu a byl to právě on, kdo provedl zásadní taxonomickou revizi a jedenáct druhů medúz z celého světa sloučil v jediný (DEJDAR 1934). Z recentních studií ovšem vyplývá, že druhů rodu *Craspedacusta* existuje více, uvažuje se o třech až pěti (JANKOWSKI 2001).

Předpokládá se, že na celosvětovém rozšíření tohoto druhu měl hlavní podíl lidský faktor. Šíření se odehrávalo neúmyslně transportem stádií schopných přežít nepříznivé podmínky ať už s vodou, sedimentem nebo jiným materiálem přicházejícím do styku s vodou. Stádium polypa mohlo být také šířeno s vodními rostlinami nebo s násadami ryb. V expanzi se zajisté uplatňovaly i přirozené vektory, nejčastěji ptáci. Rozšíření medúzky sladkovodní v České republice, její nároky na prostředí, charakter

české populace, interakce, analýza a rizika podrobně popsali PETRUSEK & ŠEDIVÝ (2006).

V roce 2008 díky publicitě v médiích vzbudil velkou pozornost výskyt medúzky sladkovodní poblíž Hlučína (SASÍNOVÁ 2008). Tento výskyt podrobně zdokumentovali ŠUHAJ & MOLITOR (2008), kteří ve svém příspěvku shrnuli známé údaje o tomto druhu a sestavili přehled jeho nálezů ve Slezsku a na Moravě. Došli k závěru, že Hlučínské jezero je jedinou lokalitou s recentním výskytem medúzky na území Slezska a Moravy.

Mapování tohoto druhu probíhá i na Biolibu (PAVLÍČKO & ŠTAMBERGOVÁ 2014). Kromě popísaného nálezu (záznam o pozorování vložil autor tohoto článku) jsou zde zakresleny další dvě moravské lokality. První je Blansko, kde byla medúzka zaznamenána v letech 2002, 2008 a 2009. Lze uvést i rok 2005, kdy tam dokladové exempláře sbíral PETRUSEK (pers. comm. 2014). Druhou je pak zatopený lom u obce Výkleky na okrese Přerov, kde byl druh pozorován každoročně v období let 2008–2011.

Průběh počasí v roce 2014 (teplý červenec a první polovina srpna) byl příznivý pro vznik medúzového stádia, které je, na rozdíl od přisedle žijících polypů, nápadné. Aby se vyvinuly medúzy, musí teplota vody na delší čas stoupnout nad 20 °C. Maximum výskytu v našich

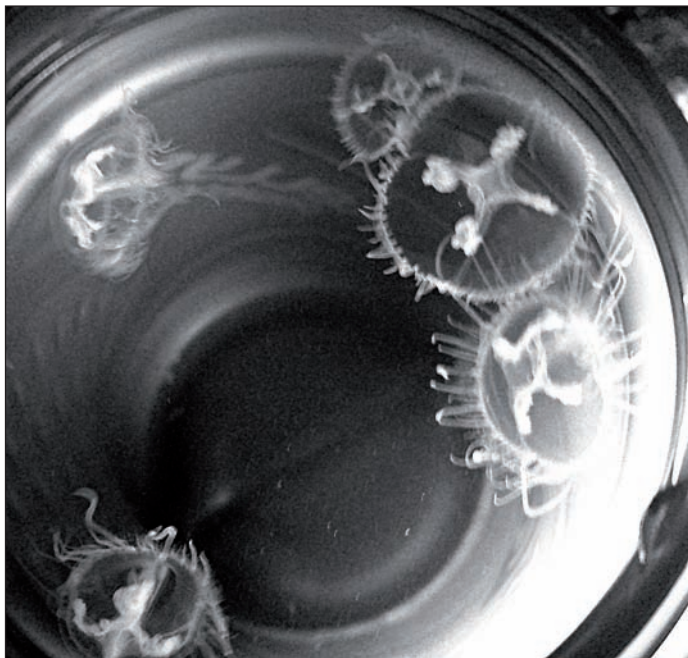
Obr. 1. Jezírko v bývalém vápencovém lomu je v současné době součástí Přírodní památky Kurovický lom (foto D. Trávníček).
Fig. 1. The lake in a former limestone quarry is a part of the Kurovický lom National Monument at present (photo D. Trávníček).

podmínkách bývá v srpnu, ovšem za příznivých podmínek mohou být v ojedinělých případech medúzky pozorovány i v polovině října (MÜCKSTEIN & OPRAVILOVÁ 2003). Důvodem vzácnosti podzimních záznamů však může být i menší frekvence návštěv vodních ploch v tomto ročním období a také skutečnost, že se medúzky zdržují ve větších hloubkách (PETRUSEK pers. comm. 2014).

Medúzky byly pozorovány na lokalitě Kurovický lom nedaleko Tlumačova (49°16.4'N, 17°31.3'E, pole síťového mapování 6771a). Jedná se o někdejší vápencový lom, kde během závěrečné etapy těžby (jámová etáž) v druhé polovině 80. let 20. století vznikla prohlubeň, která po skončení těžby byla zatopena průsakovou vodou. Díky výskytu několika druhů obojživelníků, především čolka velkého (*Triturus cristatus*), byla lokalita záhy vyhlášena jako chráněné území v kategorii přírodní památka a ze stejného důvodu figuruje na seznamu evropsky významných lokalit. Nejúplnější informace o fauně, flóře a ochrannářských aspektech

této lokality podávají TRÁVNÍČEK & ELSNEROVÁ (2004).

Dne 17.VIII.2014 zde medúzky v odpoledních hodinách pozoroval K. Šindel, konzervátor Muzea jihovýchodní Moravy ve Zlíně, během svého potápění v lomu. Zaznamenal několik desítek exemplářů v mělkém jižním výběžku jezera v hloubce cca 1 m. Několik medúzek odlovil, pořídil dokumentační fotografie a poté ulovené exempláře vypustil zpět do jezera. Lokalitu jsem navštívil 23.VIII.2014 v dopoledních hodinách (10:00–12:00) a zaměřil jsem se na mělké partie, kde byly zjištěny. Díky čistotě vody je zde možno dohlédnout až na dno, ovšem medúzky jsem tady již nespapřil. Nebyl jsem vybavený na potápění, abych prozkoumal hlubší části jezera v blízkosti termokliny, kde se medúzky s největší pravděpodobností v tomto čase zdržovaly. Během týdne sice došlo k výraznému ochlazení, to však zřejmě nemohlo být hlavní příčinou absence výskytu medúzek v horních vrstvách epilimnionu. Jak empiricky ověřil ŠEDIVÝ (2007), diurnální aktivita medúzek kopíruje migraci zooplanktonu, který se ve

Obr. 2. Medúzka sladkovodní (*Craspedacusta sowerbii*), Kurovický lom (foto K. Šindel).

Fig. 2. Freshwater Jellyfish (*Craspedacusta sowerbii*), Kurovice Quarry (photo K. Šindel).

LITERATURA

dne zdržuje ve větší hloubce a teprve v podvečerních hodinách vyplouvá směrem k hladině. Na tomto místě však považuji za důležité zmínit ještě jeden fakt. Již dříve byly do oligotrofní vody v lomovém jezírku vysazeny zcela nevhodné druhy ryb jako okoun, štika, sumec a kaprovité ryby. I když není známo, že by v našich podmínkách byla medúzka rybí potravou (PETRUSEK & ŠEDIVÝ 2006), tak nelze vyloučit, že v daných podmínkách stávající rybí osádka (zejména okouni) v trofické tísní může medúzky konzumovat.

Z neověřených pramenů pochází informace o hojném výskytu medúz v létě 2013, které tady údajně pozorovali sportovní potápěči. V každém případě letošní zdokumentovaný výskyt v Kurovickém lomu je prvním dokladem o přítomnosti medúzky sladkovodní nejenom ve Zlínském kraji, ale zároveň i na jihovýchodní Moravě.

PODĚKOVÁNÍ

Rád bych poděkoval Adamu Petrskovi (Přírodovědecká fakulta UK v Praze) za podnětné připomínky k textu a laskavé poskytnutí doplňujících údajů a literatury. Za poznámky k rukopisu rovněž děkuji i A. Pavlíčkovi (AOPK).

water medusae of the world – a taxonomic and systematic literature study with some remarks on other inland water jellyfish. *Hydrobiologia*, 462: 91–113.

KRAMP P. L. (1951): Freshwater medusae in China. *Proceedings of the Zoological Society of London*, 120: 165–184.

MÜCKSTEIN P. & OPRAVILOVÁ V. (2003): Medúzka sladkovodní (*Craspedacusta sowerbii* Lank.) a její výskyt v České republice, pp. 44–45. In: BRYJA J. & ŽUKAL J. (eds): *Zoologické dny Brno (Sborník abstraktů z konference 13. – 14. února 2003)*. Ústav biologie obratlovců AV ČR, Brno, 244 pp.

PAVLÍČKO A. & ŠTAMBERGOVÁ M. (2014): Mapa rozšíření *Craspedacusta sowerbii* v České republice. In: ZICHÁ O. (ed.): *Biological Library – BioLib*. <http://www.biolib.cz/cz/taxonmap/id180/> (accessed 21 October 2014)

PETRUSEK A. & ŠEDIVÝ J. (2006): *Craspedacusta sowerbii* Lankester, 1880 – medúzka sladkovodní, pp. 200–201. In: MLÍKOVSKÝ J. & STÝBLLO P. (eds): *Nepůvodní druhy fauny a flóry České republiky*. Praha, ČSOP, 496 pp.

SASÍNOVÁ P. (2008): Mimořádný úkaz v přírodě: U Hlučína sledují lidé medúzy. *Magazín Aktuálně.cz*. <http://magazin.aktualne.cz/mimoradny-ukaz-v-prirode-u-hlucina-sleduji-lide-meduzy/r-1:article:613074/> (accessed 21 October 2014)

ŠEDIVÝ J. (2007): *Vertikální migrace medúzky sladkovodní (Craspedacusta sowerbii) ve stratifikované nádrži*. Ms., 54 pp. [Mgr. thesis, Katedra ekologie Přírodovědecké fakulty UK Praha]

ŠUHAJ J. & MOLITOR P. (2008): Výskyt medúzky sladkovodní *Craspedacusta sowerbii* Lankester, 1880 (Hydrozoa: Limnomedusae: Olindiidae) na Hlučinském jezeře a přehled nálezů ve Slezsku a na Moravě (Česká republika). *Časopis Slezského zemského muzea, série A*, 57(2): 169–173.

TRÁVNÍČEK D. & ELSNEROVÁ M. (2004): Přírodní památka Kurovický lom u Tlumačova. *Acta musealia Muzea jihovýchodní Moravy ve Zlíně*, 4(1–2): 5–18.